

Az oslói/utøyai merényletről

A nagy áldozatszámú járó, nagy médiafigyelmet kiváltó és nagy félelmet gerjesztő terrortámadásokat stratégiai jellegű terrortámadásoknak nevezi a szakirodalom. A 2011. július 22-ei oslói/utøyai terrortámadás egyértelműen ilyen merényletnek tekinthető. Jelen írás négy kérdésre igyekszik választ adni a norvégiai kettős terrortámadás kapcsán. Mennyiben járultak hozzá a sajátos norvég körülmények ahhoz, hogy a merényletnek végül 77 halálos áldozata és 96 sebesültje lett? Vajon valóban olyan gyakoriak-e az Anders Behring Breivik típusú, a szakirodalom által „magányos farkasként” emlegetett terroristák, mint azt a merényletet követően nemzetközi sajtó és politikusok sugallták? Mekkora fenyegetést jelent a szélsőjobboldali terrorizmus Európa számára? S végül: felelőssé tehető-e a világhálón fellelhető szélsőjobboldali portálok, weblapok és blogok az eseményekért azáltal, hogy komoly hatással voltak a norvég terrorista szellemi-ideológiai fejlődésére?

2011. július 22-én 15 óra 23 perckor gépkocsiba rejtett, házi készítésű bomba robbant a norvég főváros, Oslo kormányzati negyedében. A merénylet következtében nyolcan meghaltak, harmincan megsebesültek. Kevesebb mint másfél órával később az oslói merénylet – Anders Behring Breivik – a norvég fővárostól 40 kilométerre fekvő Utøya szigetén, a kormányzó Munkáspárt ifjúsági táborában 69 embert lőtt agyon, s további 66-ot sebesített meg egy Rutger Mini-14 félautomata puskával és egy Glock 17-es pisztollyal.

A merényletet a terrorizmussal foglalkozó szakirodalom úgynevezett magányos farkas (*lone wolf*) típusú terroristaként jellemzi. Az ilyen elkövetők előzetes felderítése, azonosítása, terveiknek kifürkészése és cselekedeteik megakadályozása közismereten jóval nehezebb feladat, mint a politikai erőszak e fajtáját szervezetbe tömörülve gyakorlók felkutatása, kiszűrése és lekapcsolása. Tudomásul véve e nehézséget, az alábbiakban nem azt állítjuk, hogy Breivik cselekménye egyszerűen megakadályozható lett volna, csupán azt, hogy bizonyos – nem is különleges – feltételek mellett jelentősen csökkenthető lett volna áldozatainak száma.

A norvég hatóságok egy pre-9/11-es korban?

Amikor a sajtó és szakértők az vizsgálják, hogy milyen általános körülmények tették lehetővé a norvégiai kettős merényletet, az egyik leggyakrabban említett okot – paradox módon – a norvég társadalom nyitottságában, a norvégok egymás iránti bizalmában jelölik meg. E bizalomra és nyitottságra vezetnek vissza, hogy miközben Norvégiában európai mércével mérve igen liberálisak a lőfegyverhez jutás feltételei, a norvég rendőrök alanyi jogon nem viselhetnek fegyvert, azt csak külön parancsra vehetik magukhoz, a fegyverhasználat bonyolult engedélyezéséről már nem is beszélve.¹ Mások e naiv bizalomra elrettentő példaként hozzák fel, hogy a magát rendőrnek kiadó Breivik a szigeten előbb maga köré hívta a fiatalokat, s csak azt követően kezdett lövöldözni, hogy leendő áldozatai körbevették,² s azt is, hogy a több száz fős ifjúsági tábor csupán egyetlen, fegyver nélküli rendőr biztosította.³ Míg ez utóbbi kétségtelenül hatalmas hibának bizonyult, a rendőrök fegyverviselésére és fegyverhasználatára vonatkozó szigorú szabályokat némiképp érthetővé teszi a hagyományosan igen jó norvég közbiztonság. A 4,6 millió lakosú országban 2010-ban 29 emberölést követtek el (a 10 milliós Magyarországon ez a szám 150 körüli), 1994 és 2004 között – a norvég rendőrök csupán 79-szer használták fegyvereiket (ebből 48-szor egyetlen eseménynél, a 2004-es

1 Michael Schwartz: Unsettling Wariness in Norway, Where Police Are Rarely Armed. The New York Times, 2011. július 25.

2 Utøya, Norway Shooting: Gunman Reportedly Opens Fire At Youth Camp Outside Oslo. The Huffington Post, 2011. július 22.

3 Police guard from massacred Utøya missing. Ria Novosti, 2011. július 24.

stavangeri NOKAS-bankrablásnál), a második világháború óta pedig csupán 23 norvég rendőr halt meg szolgálat közben (közülük nyolc halálát okozta lőfegyver). A norvégok egymás iránti „bizalmának” alighanem igen komoly szerepe volt abban, hogy a rendőrség megérkezéséig több tucat fiatal mentettek ki és vittek biztonságba a környéken elő, illetve kiránduló civilek.⁴ Vagyis nem a társadalom nyitottságának és naiv bizalmának volt az eredménye az utóyai merénylet magas áldozatszámja, sokkal inkább annak, hogy a norvég hatóságok nem tették meg azokat a lépéseket sem, amelyeket 2001. szeptember 11. óta alapvetőnek tekintenek a biztonsággal foglalkozó szakemberek. A nagy létszámú rendezvények fegyveres rendőrökkel, illetve biztonsági személyzettel való védelme ugyanis ma már éppen olyan általános alapkövetelmény, mint orvosokkal és egészségügyi személyzettel való biztosításuk. Ráadásul a fegyveres rendőri jelenlét a résztvevők jogainak minimális csorbítása nélkül is megoldható.

Jóllehet a norvég kettős merénylet kivizsgálásának lezárása még hosszú hónapokat vehet igénybe, az már az azt követő első napokban kiderült, hogy a norvég rendőrség és terrorelhárítás lassan és alighanem rosszul reagált az eseményekre. Itt nem elsősorban azokra az – eddig a hatóságok által meg nem erősített – állításokra gondolunk, miszerint a rendőrség kezdetben nem is vette komolyan a lövöldözésről szóló első bejelentéseket, s ennek köszönhető, hogy hivatalosan csak a mézszárlás kezdete után 20-27 perccel értesült az eseményekről. Sokkal inkább az olyan problémákra, hogy Oslóból gépkocsival indították útnak a norvég terrorelhárító különítményt a 45 kilométerre fekvő szigetre (augusztus elején a norvég rendőrség is elismerte, hogy „választhatott volna rövidebb utat” is), s hogy különleges erők először rossz irányból akarták megközelíteni a szigetet (a csaknem 6 kilométer távolságra lévő Storoya mólóról a 675 méterre fekvő Utvika-móló helyett).⁵ Továbbra sem tudni, hogy különleges egység miért nem helikopterrel indult a helyszínre (a norvég rendőrség szerint egyetlen bevethető helikoptere Oslótól 50-60 kilométerre délre, a Rygge reptéren volt, a közelebbiek személyzete ugyanis szabadságon volt), s ha a rendőrség nem rendelkezett sajátal, miért nem kért a hadseregtől helikoptert? Ugyancsak komoly idővesztést okozott, hogy 18.06-kor az Utvika mólóhoz megérkező különleges egység gumicsónakjai a túl sok felszereléstől vízzel teltek meg, motorjuk lefulladt, s végül helyi vitorlás hajók szállították őket a szigetre. Még súlyosabb kérdés, hogy azok a helyi rendőrök, akik 17.27-kor először értesültek a lövöldözésről, s 17.52-kor elsőként érkeztek az Utóyával szemközti mólóhoz, miért várták be a különleges egységet, s miért állították le a fiatalokat mentő helyi civileket? Mindezek következtében ugyanis Anders Behring Breivik 17.07-től (mások szerint 17.00-tól) 18.27-ig, vagyis 80 (mások szerint közel 90) percen át háborítatlanul lövöldözhetett a szigeten.⁶ Végül nem ismert a merénylő és a rendőrség közötti telefonbeszélgetések tartalma sem, csupán annyit tudunk, hogy ilyenre – a lövöldözés ideje alatt – két ízben biztosan sor került. (Breivik ügyvédje szerint védenca tízszer telefonált a rendőrségre a mézszárlás alatt, a rendőrség szerint csak kétszer futott be tőle hívás.)

Bár a hibákra semmiképp sem mentség, de az eset elemzésénél érdemes figyelembe venni, hogy a norvég rendőrséget alighanem teljesen váratlanul érte és nyilván elfoglalta az oslói robbantás. A nyolc halálos áldozatot és 30 sebesültet követelő merényletre ugyanis egy olyan országban került sor, ahol a *Global Terrorism Database* (GTD) szerint 1979 és 2010 között mindössze 15 terrorcselekményre került sor – közülük csupán kettő volt robbantásos merénylet (1987-ben és 1994-ben) –, s ezeknek mindössze egyetlen halott és 16 sebesült áldozata volt. Az utóbbi évek (2004–2010) terrorcselekményeinek veszélyességére és súlyára jellemző, hogy Norvégia az egyébként igen alapos *Worldwide Incident Tracking System* (WITS) terrorizmus-adatbázisában egyáltalán nem is szerepel.

Anders Behring Breivik ugyanakkor 2011 márciusa óta szerepelt a norvég titkosszolgálat figyelőlistáján, amelyre azt követően került fel, hogy két részletben 100 kilogramm – mező-

4 Elisa Mala: Sound of Gunfire From Island Sent Civilians to Teenagers' Rescue. The New York Times, 2011. július 29.; Demien Gayle: Lesbian couple saved 40 children from Anders Breivik's killing spree on Utoya Island. The Daily Mail Online, 2011. augusztus 2.

5 Norwegian police admits an error on the route to Utoya. <http://www.allvoices.com/contributed-news/9910174-norwegian-police-admits-an-error-on-the-route-to-utoya>

6 Oslo Terror Attacks: Leaky Police Boat Slowed Access To Utoya Island. The Huffington Post, 2011. július 27.

gazdaságban használatos – vegyi anyagot vásárolt az interneten keresztül egy wrocławai lengyel cégtől.⁷ A norvég hatóságok azonban semmit sem léptek az angol hírszerzésnek erre a figyelmeztetésére, mert irrelevánsnak ítélték a mezőgazdasági vállalkozással rendelkező Breivikre vonatkozó információt. Bár utólag ez komoly hibának tűnhet, de miként az a merényletnek az internetre kitett 1500 oldalas irományából kiderül, a bombához szükséges anyagokat különböző helyeken szerezte be, s annak alkotóelmei egyenként nem tartoztak a tiltott termékek közé.⁸ Ráadásul a valóságban igen életszerűtlen, hogy egy ilyen információ kapcsán egy olyan Európában, amely a 2001. szeptember 11-i New York-i, a 2004. március 11-i madridi és a 2005. július 7-i londoni merényletek óta az iszlámista terrorizmust tekinti a kontinensre leselkedő legnagyobb veszélynek (az Europol TE-SAT jelentései szerint az megvalósult, megghiúsított és sikertelen merényletek és a terrorizmus gyanújával letartóztatottak aránya az iszlámisták esetében 0,3 : 28,2, a szeparatisták esetében 84,4 : 61,5%), a norvég rendőrség komoly vizsgálatot rendelne el egy középosztályból származó, formálisan rendezett élettel és egy mezőgazdasági farmmal rendelkező norvég állampolgár ellen.

Mindent összevetve ma úgy tűnik, hogy a kettős merénylet rendkívül magas áldozatszámához jelentősen hozzájárult, hogy egyrészt a norvég hatóságok megrekedtek egy 9/11 előtti korszakban (nem volt fegyveres védelme az utóai rendezvénynek), másrészt az, hogy a norvég rendőrség komoly szakmai hibákat követett el elsősorban a merénylet helyszínére való lassú kiérkezéssel.

A „magányos farkas” terroristákról

A norvégiai kettős merénylet óta a sajtó, a szakértők és politikusok egy része is arra hívja fel a figyelmet, hogy megszorodhat a Breivik-féle, „magányos farkas” típusú terroristák száma, és növekedhet európai aktivitásuk. Nem tagadva ennek lehetőségét, néhány dologra érdemes felhívni a figyelmet, melyek pontosíthatják e kijelentés helyi értékét.

Elsőként arra, hogy a stratégiai terrortámadásokat követően szokványosnak tekinthetők az ilyen politikusi és szakértői kijelentések. Tucatszám idézhetnénk azokat a cikkeket és nyilatkozatokat, melyek 2001. szeptember 11-ét követően Amerikában és Európában rendszernek jószolták a 9/11 típusú támadásokat (Ezzel szemben az utóbbi években elkövetett közel 2900 stratégiai jellegű merényletből az Egyesült Államokban és a posztszovjet térség nélküli Európában mindössze öt ilyen merényletre került sor: 2001: New York, 2004: Madrid, 2005: London, 2009: Fort Hood, 2011: Olsó/Utøya.) Hasonló reakcióknak voltunk tanúi az Aum Sinrikjo japán szektának a tokiói metró ellen 1995. március 20-án, szarin gázzal végrehajtott támadását követően, jóllehet ezt követően csak 2004 márciusában, Irakban hajtottak végre hasonló támadást a felkelők az amerikai katonák ellen. Vagyis a fenyegetés kivetítése és általánosítása megszokott reakció egy-egy stratégiai támadást követően.

Pedig az Anders Behring Breivik típusú terroristák közel sem olyan gyakoriak, mint azt a nemzetközi sajtó és politikusok sugallták a norvégiai merényleteket követően. A terrorizmus történetét feldolgozó kötetek és tanulmányok az elmúlt 35 évben mindössze hét olyan elkövetőt jegyeztek fel Amerikában és Európában, akik „magányos farkasként” stratégiai jellegű terrorcselekményeket hajtottak végre.

Ilyennek tekintik a sorozatgyilkos Joseph Paul Franklint, aki James Clayton Vaughn néven született 1950-ben, s nevét Joseph Paul Göbbels és Benjamin Franklin iránti tisztelete miatt változtatta meg 1976-ban. Az amerikai hatóságok húsz – 1976 és 1980 között elkövetett – gyilkossággal, hat életveszélyes támadással, tizenhat bankrablással és két bombamerénylettel (köztük Larry Flynt lapkiadó és Vernon Jordan ügyvéd elleni merénylettel) hozták összefüggésbe. Franklin, aki az amerikai náci párt és a Ku Klux Klan tagja volt, rasszista ideológiát vallott, s – mint állította – isteni sugallatra kezdett (afroamerikai és zsidóellenes) „faji háborút vívni”. Áldozatainak pontos száma máig ismeretlen, az amerikai hatóságok 7 és 20 közöttire becsülik.⁹

7 ABW: Breivik kupował we Wrocławiu chemikalia, ale legalnie. Gazeta Wroclawska, 2011. július 25.

8 2083. A European Declaration of Independence. 1401-1404 o.

9 Profile of Serial Killer Joseph Paul Franklin.

<http://crime.about.com/od/hatecrimemcriminalcases/a/josephfranklin.htm>

Ugyancsak e kategóriába tartozik a „Unabomber”-ként elhíresült Theodore Kaczynski, aki 1978 és 1995 között 16 levélbombát küldött szét az Egyesült Államokban, három ember halálát okozva és 23-at megsebesítve. Anders Behring Breivikhez hasonlóan a Harvardon matematikát végzett, s a Michigani Egyetemen PhD-t szerzett, anarchista, neoluddista Ted Kaczynski is megírta a maga ideológiai sorvezetőjét „Az ipari társadalom és jövője” címen, melyet a *The Washington Post* és *The New York Times* tett közzé 1995. január 19-én.¹⁰

A Breivik-féle norvég kettős merénylet kapcsán a nemzetközi sajtó és a biztonságpolitikai szakértők is a leggyakrabban az „oklahomai robbantóként” hírhedtté vált Timothy McVeigh-t emlegették. Mint ismeretes, McVeigh a szövetségi erők wacói fellépésére hivatkozva 1995. április 19-én egy 2300 kg-s ammónium-nitrát alapú, kisteherautóba rejtett bombát robbantott a Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) oklahomai székházában, 168 ember (köztük 19 gyerek) halálát okozva, s több mint 680-at megsebesítve.¹¹ (1993. április 19-én legalább 80 ember – köztük 25 gyerek – vesztette életét a texasi Wacóban, amikor egy csaknem két hónapon át tartó ostrom véres ütközettel ért véget egy vallási szekta és az amerikai fegyveres erők között.)

Az úgynevezett single issue (tematikus) terrorizmus irányzatához tartozott Eric Robert Rudolph, akit „atlantai robbantóként” ismert meg a világ. A szélsőségesen abortusz- és homoszexuális-ellenes Rudolph 1996 és 1998 között négy, dinamitból összeállított bombát robbantott fel (1996. július 27-én, az atlantai nyári olimpia idején, 1997. január 16-án, 1997. február 21-én, illetve 1998. január 29-én) négy ember halálát okozva és további 150-et megsebesítve. Miután 2003-ban elfogták, 2005-ben politikai nyilatkozatot tett közzé, amelyet az Army of God szélsőséges keresztény, abortuszellenes terrorszervezet tett közé honlapján.¹²

Néhány elemző a „magányos farkas” típusú terroristák közé sorolja Nidal Malik Hasan őrnagyot, a Fort Hood-i lövöldözőt. A palesztin-amerikai származású, hivatásos katonatisztként szolgáló Hasan 2009. november 19-én lőtte le 13 társát és sebesített meg további 29-et az Egyesült Államok hadseregének Fort Hood-i bázisán. Hasant ugyanakkor az amerikai hatóságok csak előre megfontolt gyilkossággal és gyilkossági kísérlettel vádolták meg (s nem terrorcselekménnyel), s a szakértők többsége szerint ezt helyesen tették, mivel a nemzetközi jog nem tekinti terrorcselekménynek a felfegyverzett katonák elleni támadásokat.

Hasanhoz hasonlóan a hatóságok tagadták a politikai motivációt az osztrák Franz Fuchs esetében is. A xenofób munkanélküli földmérőt 1993 és 1996 között elkövetett 28 bombamerénylettel és négy ember meggyilkolásával vádolták meg. Az osztrák rendőrség szerint Fuchs a merényleteket egyedül követte el, azoknak nem volt politikai motivációja, jóllehet a cső- és levélbombák antiszemita, cigányellenes és idegenellenes levelek kíséretében érkeztek a kiszemelt áldozatokhoz, s e leveleket Fuchs „Salzburgi Esküszövetség – Bajor Felszabadítási Hadsereg”-ként írt alá. A nemzetközi sajtó és a szakemberek által egyértelműen terroristaként definiált Fuchst 1999 márciusában életfogytig tartó börtönre ítélték, s a börtönhatóság szerint 2000. február 26-án egy villanyborotva csatlakozósinórjával öngyilkos lett.

Végül az európai „magányos farkasok” között feltétlenül meg kell említeni a „londoni szögbombás”-ként (London Nail Bomber) hírhedtté vált David Copelandet, aki 1999. április 17. és 30. között három házi készítésű, egyenként 1500 szöveget tartalmazó bombát robbantott fel London afrikaiak (Brixton) és bangladesiek (East End) lakta részében, továbbá egy a Sohóban található melegbárban. Az egykor a Brit Nemzeti Párthoz (BNP) és a Nemzetiszocialista Mozgalomhoz (NSM) tartozó Copeland által végrehajtott robbantások három halálos áldozatot és 139 sebesültet követeltek.¹³ Bár tettéért eredetileg háromszoros életfogytig tartó

10 Robert D. McFadden: Prisoner of Rage – A special report: From a Child of Promise to the Unabom Suspect. *The New York Times*, 1996. május 26.; Alston Chase: Harvard and the Making of the Unabomber. *The Atlantic*, 2000 június; Paul Ferguson: Ted Kaczynski: Evil man, or tortured soul? *cnn.com*, 2009. november 28.; *Industrial Society and Its Future*. <http://editions-hache.com/essais/pdf/kaczynski2.pdf>

11 Douglas O. Linder: The Oklahoma City Bombing & The Trial of Timothy McVeigh. <http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/mcveigh/mcveighaccount.html>

12 Kristen Wyatt: Eric Rudolph, proud killer. *Associated Press*, 2005. április 15.

13 The London Nail Bombs. <http://www.guardian.co.uk/bombs>

börtönbüntetést kapott, amelyet a fellebbviteli bíróság 50 évre módosított, jelenleg pszichiátriai kezelésben részesül a Broadmoor Hospitalban.

Mindezt csupán azért idéztük fel, hogy jelezzük: a „magányos farkas” típusú terroristák meglehetősen ritka szereplői a nemzetközi terrorizmusnak.

A szélsőjobboldali terrorizmusról

A norvégiai kettős merényletet követően számos politikus, sőt nem egy biztonságpolitikai szakértő is annak a véleményének adott hangot, hogy Anders Behring Breivik példája aktivizálhatja a szélsőjobboldali terrorizmust.¹⁴ Mások egyenesen úgy vélték – köztük Bruce Bawer a *The Wall Street Journal* op-ed oldalán megjelent írásában, vagy a *Jerusalem Post* szerkesztőségi cikkében –, hogy a norvég merénylet tragikus leképeződése az Európában egyre nyíltabban érzékelhető keresztény–iszlám ellentétnek.¹⁵ Megint mások – elsősorban az amerikai és európai szélsőjobboldalon – pedig egyenesen azt állították, hogy Breivik cselekedete csupán válasz volt (igaz, rossz válasz) az Amerikát és Európát fenyegetető iszlámista erőszakra.

Miközben nem tudjuk teljességgel kizárni – lévén, hogy az állítás a jövőre vonatkozik –, hogy Anders Behring Breivik cselekedete a szélsőjobboldali terrorizmus fellendüléséhez vezet, arra feltétlenül fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a szélsőjobb terrorizmus eddig nem mutatkozott túl aktívnak Európában; vagy másként fogalmazva: az európai terrorcselekményeket eddig nem igazán jellemezte a szélsőjobboldali indíttatás. Az európai szélsőjobboldalról sok minden elmondható: hogy populizmusra való fogékonysága miatt ez az irányzat termeli a leghatásosabb propagandát, van jelen a legaktívabban az interneten, vonzódik leginkább és rendelkezik a legtöbb paramilitáris szervezettel, de a politikai erőszak terrorista eszközét felettébb ritkán használja. Az Europol adatai szerint a 2006 januárja és 2010 decembere között az európai rendőri szervek tudomására jutott 2036 terrorcselekmény közül csupán hatot minősítettek szélsőjobboldali indíttatásúnak az uniós tagállamok belügyi szervei (ezek közül négyet hazánkból jelentettek 2009-ben, további egyet-egyét pedig Portugáliában és Lengyelországban regisztráltak). Vagyis az elmúlt években a szélsőjobb a szeparatista (1756), a szélsőbaloldali (164), a single issue (10), illetve az iszlámista (7) mögötti utolsó helyet foglalja el a terrorcselekményeket motiváló ideológiák sorában.

Vitatjuk azt is, hogy a Breivik által elkövetett merényletek feltétlenül ösztönzőleg hatnának az európai szélsőjobboldal militáns, erőszakra fogékony rétegeire. Sőt éppen ellenkezőleg: azt valószínűsítjük, hogy az oslói/utøyai merényletek paradox módon inkább eltántorítják e rétegek képviselőit a terrorizmus alkalmazásától. A norvégiai kettős merénylet, de különösen az utøyai vérengzés ugyanis az olyan a terrorcselekményekhez tartozik, amelyek nem csupán a szélesebb közvéleményben, de még a potenciális szimpatizánsok szemében is diszkreditálják az elkövetőt és cselekedetét. Ilyennek volt tekinthető a Fekete Szeptember palesztin terrorszervezetnek az 1972-es müncheni olimpián elkövetett akciója, vagy a több mint 300 gyermek életét követelő beszláni túszedráma. Utøya esetében azt a tény, hogy a Breivik által iszlámellenesnek nevezett akció áldozatainak túlnyomó többsége norvég fiatal volt (72%-uk nem idősebb 18 évesnél), még az európai radikális szélsőjobboldal azon része is elfogadhatatlannak minősítette, amely egyébként szimpatizál a norvég merénylet nézetivel.¹⁶

Breivik ideológiai hagyatéka

Az Anders Breivik által képviselt ideológia eredetét tekintve olyan erős konspiratív és paranoid elemekben bővelkedő „konzervatív, szélsőjobboldali nacionalistaként” írható le, amely a

14 Ahmed S. Hashim: Terrorism as an Instrument of Cultural Warfare: the meaning of Anders Breivik. CTTA: Counter Terrorism Trend and Analysis Vol. 3, Issue 8, International Centre for Political Violence and Terrorism Research, 2011. August.

15 Bruce Bawer: Inside the Mind of the Oslo Murderer. Wall Street Journal, 2011. július 25.; Norway's challenge. The Jerusalem Post, 2011. július 24.

16 Extreme far-right on the defensive after Norway massacre. Deutsche Welle, 2011. július 25.

keresztény és az iszlám kultúrkör elkerülhetetlen küzdelmét vizionalizálja a 21. századi Európában. Az, ahogy a támadásokat követően a legtöbben az iszlámista terrorizmust emlegettek, jól szemlélteti, hogy az utópai, fiatal (leendő) baloldali értelmiségiek ellen irányuló támadásra először nehéz volt más „racionális” magyarázatot adni. A társadalom e csoportja ugyanis a szélsőséges iszlámellenes ideológiának nem lenne „természetes célpontja”. Breivik cselekedetei mögött azonban egy sokkal komplexebb eszmerendszert kell keresnünk. „2083 – Az Európai Függetlenségi Nyilatkozat” címen közzétett, három „könyvre” tagolt írásának vizsgálatával megismerhetjük tetteinek mozgatórugóit, és képet kaphatunk az Európában is jelen lévő szélsőséges nacionalista eszme egy különösen veszélyes, iszlámellenes értelmezéséről.

Breivik kiindulópontja a baloldali, liberális multikulturalista eszmei áramlatok és az azt képviselő elit elítélése, amely az ő felfogásában egyfajta összeesküvésként abban érdekelt, hogy a multikulturalizmus heterogenitásának és toleranciájának leple alatt „az európai keresztény kultúrára és értékrendre veszélyes elemeket csempésszen be” az egyébként konzervatív nacionalista országokba. E veszélyes elemek primátusát az iszlám kultúra és annak követői képviselik, de ugyancsak megtalálhatjuk célpontjai között az európai értékrendre veszélyes „szocialistákat, kollektivistákat, feministákat, humanistákat, egalitáriánusokat, melegjogi és fogyatékos-aktivistákat, környezetvédőket stb.” is.

Mint írja: „Az Európai Unió és a nemzeti parlamentek képviselőinek több mint 90%-a és az újságírók több mint 95%-a támogatja az európai multikulturalizmust, és mint ilyenek, támogatják Európa iszlám gyarmatosítását.” Értelmezésében a multikulturalizmus „európai gyűlöletideológia, amelyet azért találtak ki, hogy elpusztítsa az európai kultúrát, a nemzeti egységet és összetartást, valamint a kereszténységet – más szavakkal magát a nyugati civilizációt.” Ezzel állítja szembe a kulturális konzervatív, értelmezésünkben szélsőségesen nacionalista meggyőződésű nézeteket, amelyeknek uralniuk kellene a kontinenst. Breivik sorait olvasva helyenként a hitleri náci ideológiát idéző megfogalmazások ragadják meg az ember figyelmét, beleértve azt is, hogy a könyvében foglaltakat Breivik „a jelenlegi problémák egyetlen megoldásának” tartja.

Összeállításának első könyvében („Amiről tudnunk kell: Meghamisított történelem és a kulturális marxista/multikulturális propaganda más formái”) az európai értelmiség, a kormányok és a média által szerinte tudatosan meghamisított történelmet, az iszlám és a kereszténység kezdetektől dúló harcát magyarázza és értelmezi újra. Közel háromszáz oldalon vázolja sajátos történelemszemléletét és az események, összefüggések magyarázatát. Következtetése: Európa az iszlám újabb hódítási hullámának küszöbén áll, vagy már bele is sodródott, amely „Eurázia” létrejöttéhez, azaz Európa arab, iszlám uralom alá kerüléséhez fog vezetni.

Az első könyv érvrendszere a történelem modern kori meghamisítása köré épül, amit Breivik szerint a modern baloldali elit a történelmi revizionizmus, avagy a történelmi tények megváltoztatása, a történelmi bűnök tagadása által vitt véghez. E téren kiemelkedő jelentőséget tulajdonít „az iszlám dzsihad kereszténység ellen viselt háborújának az elmúlt 1400 évben”, amit a kulturális marxizmusban gyökerező, a „politikai korrektség” jelszava mögé bújó manipulált történelemértelmezés el kíván rejteni.

Breivik történelmi és társadalomelméleti összeállításában példák során át vizsgálja az iszlám történelmet, ítélezési gyakorlatot és az iszlám dzsihadot. Kiindulópontja, hogy „az iszlám vallás 7. századi kialakulása óta két hullámban (622–750 között az arabok, 1071–1683 között a törökök) az iszlám dzsihad szisztematikusan több mint 300 millió nem iszlám vallásút ölt meg, és több mint 500 milliót taszított szolgáskorba”, napjainkban pedig az iszlám bevándorlás formájában egy újabb hullámnak lehetünk tanúi Európában. Hasonlóképpen kiemeli, hogy 2001. szeptember 11. óta több mint 12 ezer olyan dzsihadista terrortámadást hajtottak végre globálisan, melyeknek legalább egy nem muszlim áldozata volt.

Itt érdemes megjegyezni, hogy az általában kevés és objektívnek nem igazán nevezhető forrásra, valamint a Wikipedia szócikkeire támaszkodó breiviki érvek, bár helyenként módszeresen és logikusan vannak összeállítva, szelektív és célzott jellegükből eredően torzítanak, s nem állnak szilárd lábakon. (Természetesen Breivik téziseinek átfogó és részletes be-

mutatása, értékelése és cáfolata sem terjedelmi, sem tartalmi okok miatt nem lehet elemzésünk célja.)

A Breivik által vizsgált példák között megtaláljuk az örmény, a görög, az asszír/mezopotámiai és az egyiptomi kopt népirtást, vagy éppen a kereszties háborúkat is, amelyek a modern nyugati értékrend által (is) elutasítandó, sőt elkerülendő történelmi példát jelentenek. Azonban ezeket (mint keresztényellenes népirtást egyrésztől, és védekező, megelőző hadjáratot a keresztény vallás védelme érdekében másrésztől) sem szembeállítani, sem egyedinek nevezni nem lehet, hiszen ennyire sem kell visszatekinteni Európa történelmében, hogy a nem keresztény vallás és kultúra elleni tömeges népirtásra találjunk példát (s nem csupán a holokausztét, hanem a délszláv háborúk etnikai tisztogatásait, például Szrebrenyicában). A magunk részéről különösképpen veszélyesnek és hamisnak tartjuk egy ilyen történelemmagyarázatra építve a modern kori Európában huntingtoni civilizációk közötti összecsapását vizionálni, amit Breivik a Második könyvben tesz meg.

„*Európa lángokban*” című második könyvének eszmei háttere jelentős mértékben támaszkodik többek között Bat Ye'or (Giséle Littman) nézeteire, aki a kereszténység és az iszlám kapcsolatát három könyvében is vizsgálta, és a Breivik által is átvett „*keresztény alávettség*” tézist kialakította. Littman *Eurabia: The Euro-Arab Axis* (2005) című könyve az 1970-es évek francia külpolitikája, illetve az Európai Közösségek arab országok felé történő nyitására vezeti vissza azt a konspiratív folyamatot, amely szerinte akkor az Egyesült Államok és Izrael ellensúlyozására irányult volna, a 21. századra viszont az iszlám európai beáramlását, terjedését eredményezte, és néhány évtizeden belül az európai keresztény kultúra felett az iszlám veszi át az uralmat. Breivik értelmezésében a manipulált európai civilizáció és kultúra ekképpen „*a szolgaság civilizációja*”, amelyben a szolga (dimmi) a Korán által a nem muszlimokra, a nem muszlim alávetettekre vonatkozik, akik önként elfogadják szolgaságukat annak érdekében, hogy a rabszolgaságot és a halált elkerüljék.

A breiviki állítás cáfolatára – itt és most – csupán egyetlen adatsort teszünk közzé a PEW Research Center 2011. januári World Muslim Population Reportja alapján.

A muszlim lakosság számának változása

Év	Muszlim lakosság Európában (millió fő)	A muszlim lakosság aránya Európán belül (%)
1990	29,65	4,1
2000	36,98	5,1
2010	44,14	6,0
2020*	51,57	7,0
2030*	58,21	8,0

* becsült értékek

Mivel Európában a két világháborút és a föderatív államszövetségek (a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia) poszthidegháborús felbomlását követően arányaiban hasonló, sőt esetenként a táblázatunkban szereplőnél is nagyobb nemzeti kisebbségi közösségek élnek más nemzetállamok területén, s mivel mindenki számára jól ismertek azok a károk és emberveszteségek, melyeket a hasonló szélsőséges nacionalista ideológia eredményezett, a Breivik által vázoltakat felelősségteljesen csak elutasítani és cáfolni lehet.

Az említett ideológia mentén megfogalmazott gyakorlati Breivik-javaslatok és jövőkép még inkább megdöbbentő. Eszerint az Európai Uniót – mint az iszlám térnyeréséért közvetlenül felelős intézményt – minél gyorsabban fel kellene számolni, Európa államainak pedig mindent meg kellene tenniük az iszlám civilizáció elszigetelése érdekében, s közben a lehető legkevesebb kapcsolatot fenntartani az iszlám országokkal. Ebbe beletartozna a bevándorlás azonnali megszüntetése, a családegyesítések leállítása, valamennyi állampolgársággal nem rendelkező muszlim eltávolítása („deportálása”) Európából, az iszlám kulturális gyakorlatot ellehetetlenítő jogalkotás és jogalkalmazás, a jelentős európai beruházások tiltása muszlim befektetők számára stb. Mindezt nemzetközi szinten egészítené ki az Európai Unió felszámolása és az ENSZ – mint az iszlám érdekeknek teret adó szervezet – bojkottálása.

„A multikulturalizmus téves, mert a kultúrák nem egyenlők” – írja Breivik – ezért a felsőbbrendű keresztény kultúrának (amit ma azzal vakítanak el baloldali liberális elitcsoportok, hogy a tolerancia áruhájába bújtatva támogatják az iszlám előretörését) a kulturális konzervatív csoportok által kell felvennie a harcot mindez ellen. E „*harcnak*” Breivik a Harmadik könyvben „*pontos menetrendet*” is alkot.¹⁷

1955–1999 volt a „párbeszéd időszaka”, amikor létrejött az Európai Unió Eurázia-projektje, és a kulturális marxizmus (európai multikulturalizmus) beszivárgott a NATO-ba, amit a keresztény Szerbia ellen viselt légi háború bizonyított. 1999-ben azonban az iszlámizáció előretörésének megakadályozására kezdetét vette az „európai polgárháború” első szakasza.

1999–2030 között létre kell hozni a kulturális konzervatív és nacionalista mozgalmak páneurópai egységmozgalmát, különös tekintettel a fiatalokra, amely átfogná a lakosság minimum 20–35%-át. Ez a mozgalom „*magában foglalja minden keresztény, Eurázia-ellenes, nacionalista és egyéb kulturális konzervatív*” gondolkodású személyt. Az így létrejövő „*Nyugat-európai Nemzeti Ellenálló Mozgalom*” 2020-ig még lehetőséget adna a jelenlegi – az iszlám érdekében a kereszténységet megkárosító – politikai vezetésnek és elitnek („A” és „B” kategóriájú áruelők) a hatalom önkéntes átadására, majd kezdetét venné a hatalmi és társadalmi berendezkedés, a kulturális gyakorlat átalakítása. Amennyiben a hatalomátadás nem történik meg, kezdetét veszi az „*európai polgárháború*”, a rejtett sejtek által elkövetett sokkoló támadások időszaka.

2030–2070 között az „*európai polgárháború*” második szakaszában fegyveres ellenálló csoportok jönnek létre, és felkészülnek az összeurópai hatalomátvételre.

2070–2083 között a polgárháború harmadik szakaszában először egy államban, majd forradalomszerűen minden európai országban bekövetkeznének a „*kulturális konzervatív puccsok*”. Ennek eredményeképpen megkezdődne a muszlimok azonnali deportálása származási országukba (önkéntes távozás esetén anyagi ellentételezésért cserébe), a népképviselési rendszer reformja az orosz „*szuverén demokrácia*” modelljét követve, valamint a katonai és rendvédelmi erők irányításának kivonása a nemzeti kormányok felügyelete alól, és az irányítás átadása az „*örök tanácsának*”, akik az új európai rend felett örökösül megelőznék, hogy a liberális multikulturalisták újra beférkőzzenek a társadalomba. A megelőzés módjáról nem sok kétséget hagynak a következő sorok:

„*Mi, Európa szabad és őshonos népei, ezúton hirdetünk megelőző háborút minden kulturális marxista/multikulturalista elit ellen Nyugat-Európában. Üzenetünk kristálytiszt: tudjuk, kik vagytok, hol laktok, és eljövünk értetek. Ha nem ma, akkor holnap, ha nem tíz éven belül, akkor ötven éven belül. Elkezdünk feljegyezni minden egyes multikulturalista áruelőt Nyugat-Európában. Elnyeritek büntetésetek az Európát és az európaiakat eláruló tetteitekért. Minden A és B kategóriájú áruelőt, akik lehetővé tették az iszlámizációt és elpusztítják kultúránkat, nemzetünket és társadalmunkat, kivégzünk, és javaikat elkobozzuk.*”

Breivik egy olyan kulturálisan konzervatív Európát vizionál meg, amely „*monokulturális, a nukleáris családmodellre épül, erkölcsös, a törvényességre és a jog uralmára alapoz, és a kereszténységet állítja kultúrája középpontjába.*” Mindez önmagában, a vizsgált szövegkörnyezetből kiragadva Európában sokaknak – jobb- és baloldalnak, férfiakkak, nőknek, szegényeknek és gazdagoknak egyaránt – természetes igénye, és nem jelent semmiféle kockázatot a társadalmi stabilitásra, sőt éppen bizonyos évszázados értékek és normák kiteljesülése révén váltak Európa államai fejlett demokráciákká. Breivik azonban – mint jeleztük – ennek érdekében olyan az európai demokratikus értékekkel szakító, embertelen, elfogadhatatlan, az emberiség elleni bűncselekmények sorát kimerítő cselekedetekre buzdít, melyek a szélsőséges nacionalizmus, a kulturális konzervativizmus legsötétebb időszakát és formáit idézik, s így elfogadhatatlanok.

Biztonságpolitikai szempontból a breiviki ideológia tömeges terjedése és esetleges mozgalommá válása komoly kockázatot, sőt fenyegetést jelent, hiszen egy olyan kultúrák közötti konfliktust vetít előre, amely terrorcselekményekkel, 45 ezer halottal és egymillió sebesülttel

¹⁷ Breivik víziójának itt csak lecsupaszított vázát közöljük, jelezve azt, hogy az általa megformált szélsőséges politikai (kulturális) erőszakra buzdító jobboldali ideológia a demokratikus értékek és intézményrendszer, különösen az alapvető emberi, polgári és politikai jogok elleni támadás, amit az európai biztonságra veszélyt jelentő tényezőnek kell tekintenünk.

járó „*polgárháborúval*”, az állami erőszak-monopólium megkérdőjelezésével és szó szerint vett népiirtással, deportálásokkal járna együtt. Komoly kockázatot rejt magában az is, hogy tudatosan számol a gazdaság recesszió nyomán tapasztalható társadalmi feszültségek növekedésével, s ezeket egy jól beazonosítható, stigmatizálható társadalmi csoport – a muszlimok – felé kívánja irányítani. Az oslói és utøyai támadások azonban rámutatnak arra a veszélyre is, amit indirekt módon a szélsőjobboldali és a szélsőbaloldali mozgalmak közötti konfliktus hordozhat magában, régóta nem tapasztalt erőszakos formában.

Anders Breivik tudatosan és rendszerezetten, több év „kutatómunkával” állította össze téziseit, amelyekre egyértelműen ideológiai hagyatékként tekintett. „*Az Európai Függetlenségi Nyilatkozat*” terjesztésében magánszemélyekre számít, akik az interneten, közösségi felületeken, fórumokon, blogokon keresztül, illetve közvetlen e-mail kapcsolattal terjesztik majd azt követően, hogy „*mártírsága*” bekövetkezik – azaz végrehajtja támadásait. Ezt a támadást övező rendkívüli médiafigyelem nagymértékben elősegítette, s könyve rövid időn belül számtalan internetes felületen elérhetővé vált, többek között a világ legnagyobb illegális torrent (tartalommosztó) oldalán, a *The Pirate Bay*en, s olyan dinamikusan fejlődő dokumentummosztó oldalakon is, mint a *Scribd* vagy a *SlideShare*.

A szélsőjobb és Breivik

Az oslói robbantás és az utøyai mészárlás mind Európában, mind Amerikában érezhetően komoly zavarba hozta a politikai szélsőjobbot. Akik ebből a politikai spektrumból megtalálták magukat Breivik „*2083 – Az Európai Függetlenségi Nyilatkozat*” című 1500 oldalas írományában, a merényleteket követően vehemensen magyarázkodtak, illetve határolódtak el a fanatikus, saját beteges harci ideológiát kompiláló norvég terroristától – a skandináv Nordisk.nu-tól kezdve (amelynek egy időben Breivik is tagja volt), Peder Are Nøstvold Jensen-en (Fjordman) át egészen az Amerika iszlámizációja ellen küzdő Pamela Gellerig és Robert Spencerig. Különösen azt követően, miután sajtó felvetette azoknak a szélsőjobboldali honlapoknak, blogoknak és szerzőknek a felelősségét (brusselsjournal.com, fjordman.blogspot.com, gatesofvienna.blogspot.com, littlegreenfootballs.com, jihadwatch.org), amelyeknek a gondolatai Breivik fanatikus és beteges harci ideológiájának kötőanyagát adják. Tipikusnak mondható Robert Spencer álláspontja, aki a merényletek után azzal védekezett, hogy írásait és Jihadwatch című honlapját éppúgy nem terheli felelősség Anders Behring Breivik cselekedetéért, miként a Beatles együttest sem Charles Masonnak és követőinek gyilkosságaiért. (Mason példaképe a Beatles volt, a gyilkosságok helyszínén pedig az együttes Helter-Skelter című számának címét mázoltak a falra, illetve az áldozatok testére.) Bár Spencer érvelése első pillanatra tetszetősnek tűnhet, de honlapját nem művészeti, hanem nagyon is konkrét politikai üzenet (az iszlámizáció elleni fellépés) minél szélesebb körben való terjesztésére hozta létre.

Vagyis ha közvetlenül nem is tehetők felelőssé a világhálón fellelhető szélsőjobboldali portálok, weblapok és blogok az oslói/utøyai eseményekért, közvetetten feltétlenül, mert komoly hatással voltak a norvég terrorista szellemi-ideológiai fejlődésére és militáns nézeteire. A Robert Spencerhez hasonló módon védekezők úgy tesznek, mintha nem lennének tisztában azzal, hogy az átlagpolgár biztonságfelfogását a média és a politika közbeszéd alakítja. Ez a szubjektív biztonságpercepció (fenyegetettség-érzet) pedig sokszor meghatározóbb az egyén és társadalom biztonságfelfogásában, mint a biztonság objektív megközelítése (a reális fenyegetés). Vagyis döntően a médián és politikai közbeszédén, a média és politika képviselőinek körültekintő magatartásán múlik, hogy milyen egy adott társadalom tagjainak a biztonságpercepciója. Nem véletlen, hogy a norvégiai kettős merénylet kapcsán többen felhívták a figyelmet arra, hogy az elmúlt években a média és a politikai közbeszéd a kontinens amúgy is előítéletektől terhelt közvéleménye számára aránytalanul eltúlozta az iszlámista terrorizmus veszélyességét és súlyát. Ennek persze vannak érthető okai is, hiszen 9/11-et, a madridi, a londoni, a beszláni vagy a moszkvai (Dubrovka) merényleteket – vagyis a stratégiai jellegű, nagy média- és politikai visszhangot kiváltó terrortámadásokat – valóban iszlámisták követték el. Emellett első megközelítésben a muzulmán országoknak valóban igen nagy (90%-os) a részesedése a világ terrorcselekményeiből. Az európai médiának és az európai politikusoknak azonban ehhez azt is hozzá kellene tenniük, hogy Irak, Afganisztán, Pakisz-

tán nélkül már korántsem kirívó (csupán 20% körüli) a muzulmán országoknak ez a részese-dése. Miként jelezhetnék azt is, hogy miközben tény, hogy az iszlámista terrorizmus – mint vallásra hivatkozó politikai erőszak – alighanem a legnemzetközibb, de több mint 90%-ban továbbra is nemzeti jellegű (ami nemcsak azt jelenti, hogy pontosan körülhatárolható, hanem azt is, hogy nem Európát és Amerikát, hanem leginkább magukat az iszlám társadalmakat fenyegeti).¹⁸ Továbbá többet tehetnének azért is, hogy a terrorizmust az amerikai és európai átlagember ne kapcsolja össze automatikusan a muszlim bevándorlók integrálatlanságának problémáival.

A norvégiai merényletet követő politikusi nyilatkozatokból úgy tűnik, hogy az Európai Unió egyik reakciója az eseményekre az lesz, hogy igyekszik majd az eddigieknél határozot-tabban fellépni a szélsőjobboldali nézetekkel szemben. A szándék helyes, a kérdés csupán az, milyen eszközökkel és módszerekkel lehet ezt elérni? Aligha valószínű, hogy e nézetek visszaszorítása sikeresen megoldható az internet ellenőrzésével vagy a honlapok, weblapok és blogok betiltására vagy ellenőrzésére tett kísérletekkel. Az ideológiákkal és nézetekkel szembeni leghatékonyabb fellépés ugyanis mindig a velük való nyilvános vita. Nincs ez más-ként az európai társadalmak és az európai kultúra iszlámizációjának veszélyét vizionáló – s Breivikre nagy hatást gyakorló – honlapok és blogok esetében sem. Mi több, korántsem olyan nehéz vitatkozni állításaikkal. Ma a különböző források 3,2 és 10% közé teszik az Eu-rópában élő muzulmán kisebbség arányát. Ha ilyen arányok mellett az európai szélsőjobb szerint komolyan fennáll az iszlámizáció veszélye, az azt jelenti, hogy e szélsőjobb közvéle-mény nem csupán az európai kultúra erejében, de abban sem hisz, hogy egy ilyen kultúra egyáltalán létezik. Aligha hihetjük komolyan, hogy ezzel azonosulni tudna közülük bárki is...

A magunk részéről úgy véljük, hogy a kétezzer éves keresztény kultúra és a „nyugati civi-lizáció” filozófiai, politikai, jogi és társadalmi normái és értékei – ideértve a kisebbségek 21. századi intézményesített védelmét is – kellőképpen „masszív felépítmények” ahhoz, hogy bármely, néhány évtizede jelen lévő, az európai társadalmakban csak helyenként koncentrá-lódó, összességében pedig a lakosság legfeljebb 10%-át kitevő nem keresztény kulturális közösség ne rengethesse meg alapjaiban a többség társadalmi berendezkedését, s ne intéz-hessen hatásos kulturális (vagy bármilyen más) kihívást ellene.

---

18 Tálás Péter: A terrorfenyegetettségéről a számok tükrében. ZMNE SVKK Elemzések 2011/7.